



## Ριζοσπαστικές Συλλογικότητες: Μορφές Κατοίκησης στο Freidorf Estate του Hannes Meyer<sup>1</sup>

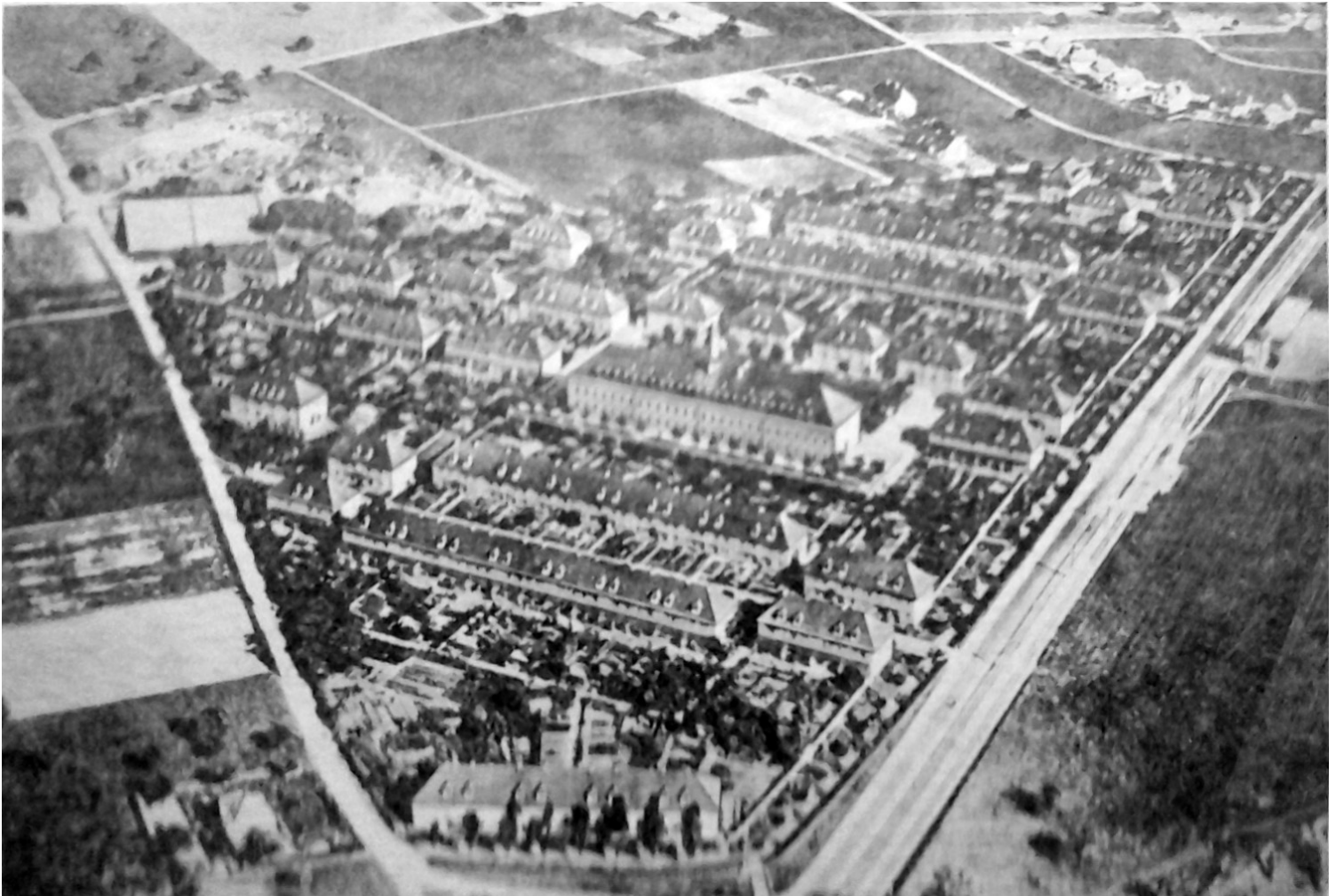
Αλεξάνδρα Βούγια - 04/11/2020

Το κείμενο αυτό επιχειρεί να παρουσιάσει ένα λιγότερο γνωστό έργο του Ελβετού αρχιτέκτονα Hannes Meyer: τον σχεδιασμό του συνεταιριστικού οικισμού του Freidorf, κοντά στη Βασιλεία (1919-1921). Ο πρώτος αυτός συνεταιριστικός οικισμός στην Ελβετία εγκαινίασε μια μακρά παραγωγή συλλογικής κατοικίας στη χώρα, αλλά και στην ευρύτερη περιοχή της Γερμανόφωνης κεντρικής Ευρώπης. Με την επίκαιρη επιστροφή της συζήτησης σε πρόσφατα μοντέλα κατοικιών, που πραγματοποιούνται κυρίως στην περιοχή αυτή, οι νέοι συλλογικοί χώροι κατοίκησης σχεδιάζονται και κατοικούνται με νέους και εναλλακτικούς τρόπους. Οι προτάσεις αυτές εκφράζουν πειραματισμούς σε οργανωτικό και προγραμματικό επίπεδο, όπου η αρχιτεκτονική περιγράφει συλλογικές μορφές ζωής που στοχάζονται τη σχέση του κοινού με το ιδιωτικό, εφαρμόζουν εναλλακτικά μοντέλα στέγασης και ιδιοκτησίας, και αναπτύσσουν συλλογικούς τρόπους σύνθεσης και παραγωγής του χώρου.

Ένας από τους αρχιτέκτονες της ιστορίας του μοντέρνου που συνέδεσαν το έργο τους με ένα ριζοσπαστικό πολιτικό υπόβαθρο, ήταν ο Hannes Meyer. Η συνεργασία του με την Ελβετική Συνεταιριστική Ένωση (*Verband Schweizerischer Konsumvereine - VSK*) και τον πρόεδρο της Ένωσης Bernhard Jaeggi υπήρξε σχετικά σύντομη (1919 - 1927), αλλά πολύ γόνιμη. Η Ελβετική Συνεταιριστική Ένωση -πρόγονος του σημερινού Ελβετικού Coop Group- ήταν ένας οργανισμός-ομπρέλα που ιδρύθηκε το 1890, αρχικά ως μια ομοσπονδία καταναλωτικών συνεταιρισμών, αλλά τρία χρόνια αργότερα συστάθηκε ως ενιαίος συνεταιρισμός, ο οποίος κάλυπτε από τότε μια διευρυμένη κοινωνική υποδομή για τα μέλη, π.χ. ειδικό ταμείο

συντάξεων, τραπεζικό τμήμα, υποδομές εκτύπωσης, πρόσβαση σε σύντομα εκπαιδευτικά προγράμματα για την εκμάθηση των αρχών συνεταιριστικής οργάνωσης, κ.ά. Την περίοδο αυτή, ο Meyer εκτέλεσε για την Ένωση μια ευρεία παραγωγή έργου, τόσο σε ποσότητα αλλά κυρίως σε πολυπλοκότητα πολιτικής σκέψης και της εφαρμογής της στην αρχιτεκτονική μέσω πειραματισμών διαφορετικών κλιμάκων, αισθητικών αναζητήσεων, μέσων, κλπ. Το έργο της περιόδου αυτής είναι μια πολυδιάστατη και συνολική πρόταση, για μια αρχιτεκτονική παραγωγή που βασίζεται αλλά και αναπαράγει με αμεσότητα και πολυπλοκότητα την κατανόηση του Meyer για τις μορφές ζωής που βασίζονται σε μοντέλα συνεταιριστικών μέσων παραγωγής.

Ο Meyer φυσικά είναι κεντρικό πρόσωπο στις συζητήσεις σχετικά με τη σχέση της αρχιτεκτονικής και της κοινωνικής οργάνωσης, μέσω πολλών πτυχών του έργου του: του κτισμένου έργου του φυσικά, αλλά και των κειμένων, της διδακτικής του εμπειρίας, των θεσμικών του ρόλων σε δημόσιους/κρατικούς οργανισμούς, κλπ. Υπήρξε ο πιο αμφιλεγόμενος, ίσως, διευθυντής του Bauhaus από το 1928 έως το 1930, όταν και εγκατέλειψε τη Γερμανία για να αναζητήσει νέα στέγη στη Σοβιετική Ένωση, όπου παρέμεινε έως το 1936. Εκεί, τα έτη 1934/35 υπήρξε επικεφαλής του Υπουργικού Συμβουλίου Στέγασης και καθηγητής στη νεοσύστατη Ακαδημία Αρχιτεκτονικής της ΕΣΣΔ στη Μόσχα. Την επόμενη δεκαετία της ζωής του την πέρασε στο Μεξικό, όπου το 1939 διορίστηκε επικεφαλής του Ινστιτούτου Πολεοδομίας και Γενικού Σχεδιασμού της χώρας, θέση την οποία διατήρησε για δύο μόλις έτη. Το 1949 εγκατέλειψε το Μεξικό για να εγκατασταθεί στην Ελβετία, που πέρασε και τα τελευταία χρόνια της ζωής του.



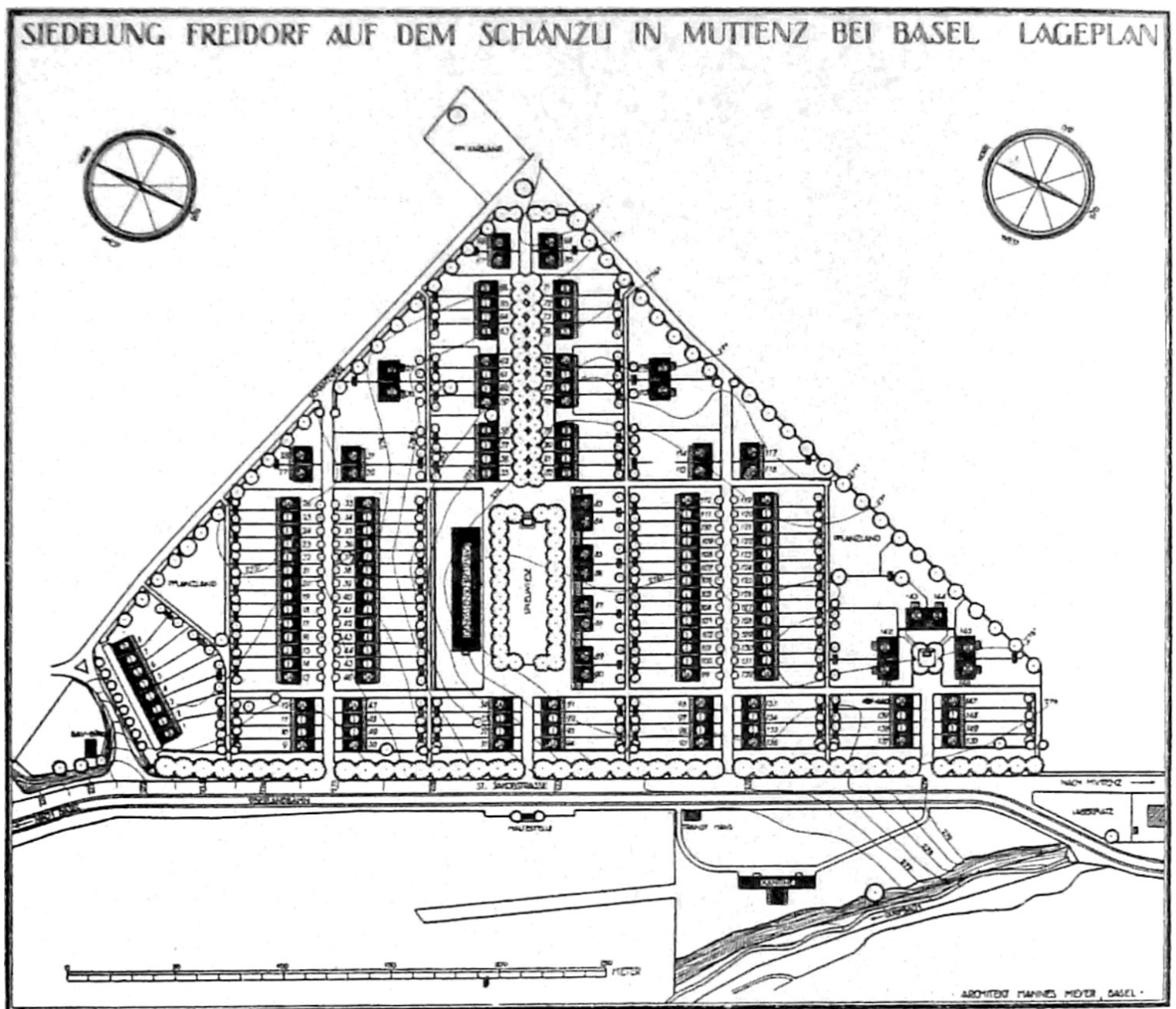
Εικόνα 01: Hannes Meyer, Siedlung Freidorf, Βασιλεία, Ελβετία, 1919-1921. Αεροφωτογραφία.

Το παρόν όμως άρθρο κοιτά στο πρώιμο και λιγότερο γνωστό έργο του Meyer, και στην πρώτη του απόπειρα σκέψης και ανάλυσης συνεργατικών μοντέλων παραγωγής και ανάπτυξης και επίλυσης σχεδιαστικών ζητημάτων, που προκύπτουν από τη μελέτη τέτοιων μοντέλων. Το Freidorf είναι σημαντικό παράδειγμα, ο σχεδιασμός του οποίου προσπαθεί να απαντήσει σε αυτή την ερώτηση μεταξύ αρχιτεκτονικής και κοινωνικής οργάνωσης με ευθύ και υλικό τρόπο: μια πραγματοποιημένη εφαρμογή συνεταιριστικών αρχών και πώς αυτές μεταφράζονται σε ένα χωρικό παράδειγμα που οργανώνει και αναπαράγει συγκεκριμένες μορφές ζωής.

Ο Hannes Meyer (1889-1954), αφού ολοκλήρωσε τις σπουδές του στην Ελβετία, τη Γερμανία και την Αγγλία,

εργάστηκε κατά τη διάρκεια του Πρώτου Παγκοσμίου Πολέμου κυρίως στη Γερμανία. Εκεί ασχολήθηκε ειδικά με τον σχεδιασμό οικισμών στο γραφείο του αρχιτέκτονα και πολεοδόμου από το Μόναχο Georg Metzendorf. Μεταξύ των μελετών με τις οποίες ασχολήθηκε ήταν και ο σχεδιασμός της κηπούπολης Krupp Margarethenhöhe στο Essen, χτισμένης για τους εργαζόμενους των εργοστασίων της Krupp, όπου ο Meyer μπόρεσε να επεξεργαστεί το ενδιαφέρον του που είχε προκύψει από τη μελέτη των αγγλικών κηπουπόλεων. Το 1919 του ανατέθηκε για πρώτη φορά προσωπικά έργο, όταν η Ελβετική Συνεταιριστική Ένωση (VSK) εμπιστεύθηκε στον τότε τριαντάχρονο αρχιτέκτονα και μέλος της, τον σχεδιασμό του οικισμού Freidorf στα περίχωρα της Βασιλείας μετά από διαγωνισμό. Αν και απείχε εμφανώς από την καθαρή αρχιτεκτονική αφαίρεση των μεταγενέστερων έργων του, το Freidorf αποτέλεσε μια σημαντική σχεδιαστική πρόταση του Meyer, καθώς έφερε το εννοιολογικό και ιδεολογικό υπόβαθρο που θα αναδεικνυόταν πιο ξεκάθαρα στη μεταγενέστερη συνεργασία του με την VSK και την παραγωγή τής γνωστότερης Co-op σειράς του.

Το έργο ολοκληρώθηκε το 1921 και παρουσιάστηκε σε ένα λεπτομερές άρθρο που έγραψε ο Meyer στο περιοδικό *Das Werk* τρία χρόνια αργότερα<sup>2</sup>. Το άρθρο αυτό αποκάλυπτε το εύρος και τη διεξοδικότητα της μελέτης που πραγματοποίησε ο Meyer για το Freidorf: σε συνδυασμό με τις μορφές κοινοτικού βίου, το έργο συμπεριελάμβανε την ανάπτυξη των αρχών και κανόνων της συνεταιριστικής κοινοτικής οργάνωσης, και του προσεκτικού μετασχηματισμό αυτών σε χωρικές δομές. Σε στενή συνεργασία με τον ιδρυτή της VSK Bernard Jaeggi, ο Meyer σχεδίασε τον πρώτο συνεταιριστικό οικισμό στην Ελβετία, ο οποίος θα στέγαζε 150 οικογένειες - μέλη της Ελβετικής Συνεταιριστικής Ένωσης. Το ίδιο άρθρο περιελάμβανε μια λεπτομερή περιγραφή του ήθους του Freidorf: συλλογική ιδιοκτησία γης και κατοικίας, μισθώσεις εφ' όρου ζωής και κληρονομήσιμες, δέσμευση των κατοίκων για κοινοτική εργασία δίχως πληρωμή, συνδιοίκηση από τη συνέλευση των κατοίκων μέσω ψηφοφορίας, ορισμός επτά ομάδων εργασίας για τους ενήλικες (στους τομείς εκπαίδευσης, διαχείρισης, ασφάλειας, οικονομικών, υγείας, συντήρησης και ψυχαγωγίας), προβλέψεις για δημόσια παιδεία στο Δημοτικό σχολείο του οικισμού, σεμινάρια συνεταιριστικής οικονομίας για βελτίωση των συνεταιριστικών πρακτικών, μείωση των εξόδων για τις καθημερινές ανάγκες μέσω της συλλογικής αγοράς προϊόντων καθημερινής χρήσης, συνεταιριστικές ρυθμίσεις ως προς την ασφάλεια ζωής, εσωτερικό νόμισμα, κλπ.



Εικόνα 02: Hannes Meyer, Siedlung Freidorf, Βασιλεία, Ελβετία, 1919-1921. Γενικό τοπογραφικό.

Όσον αφορά την αρχιτεκτονική του Freidorf, ο οικισμός χτίστηκε σε ένα τριγωνικό οικόπεδο, το οποίο έδωσε τη δυνατότητα στον Meyer να εκφράσει μέσα από τον σχεδιασμό του το συνεταιριστικό ιδεώδες για κοινωνική αρμονία και ισότητα. Ο Meyer απέδωσε στο συνολικό σχέδιο μια συντονισμένη συμμετρία -με τον βασικό άξονα κυκλοφορίας να διχοτομεί το οικόπεδο σε δύο σχεδόν ίδια τμήματα- και κεντρικότητα -τοποθετώντας τον εξέχοντα όγκο του Συνεταιριστικού Μεγάρου (Genossenschaftshaus) στο κέντρο της σύνθεσης. Ο χώρος αυτός στέγαζε τα κοινωτικά προγράμματα του οικισμού: το Δημοτικό σχολείο, το κατάστημα του συνεταιρισμού, ένα εστιατόριο, γραφεία διοίκησης, αίθουσα συνελεύσεων χωρητικότητας 500 ατόμων, τη βιβλιοθήκη, κλπ. Η σημασία του κτιρίου αυτού για τον Meyer γίνεται φανερή από την έκταση που απέκτησε η περιγραφή του κτιρίου στο Das Werk, το οποίο αποτελεί στην πραγματικότητα την εισαγωγή της παρουσίασης του έργου στο περιοδικό. Από την άλλη, οι κατοικίες ήταν οργανωμένες σε γραμμικά συγκροτήματα διατεταγμένα σε παράλληλες σειρές (κατά το σύστημα Zeilenbau), και περιλάμβαναν δύο, τέσσερις, δεκατέσσερις, και -ως εξαίρεση ώστε να λυθεί το αρχιτεκτονικό πρόβλημα που παρουσίαζε μία από τις γωνίες του οικοπέδου- οκτώ μονάδες κατοικιών. Αντίστοιχα με τη γενικότερη σχεδιαστική συμμετρία, τα συγκροτήματα αντικατοπτρίζονταν από μεγάλους κήπους στο πίσω μέρος τους. Όσον αφορά το μέγεθος των σπιτιών, ο Meyer σχεδίασε τρεις τύπους κατοικιών: με τέσσερα υπνοδωμάτια (110 μονάδες), με πέντε υπνοδωμάτια (30 μονάδες), και με έξι υπνοδωμάτια (10 μονάδες). Ακόμη, δηλαδή, υπάρχει πρόβλεψη για μεγάλης κλίμακας οικογενειακές μονάδες και όχι την πυρηνική, η οποία θα γίνει κυρίαρχη λίγο αργότερα, στα μέσα της δεκαετίας του '20. Η ίδια προσοχή για υποδομές που δόθηκε στις συλλογικές χρήσεις δόθηκε και στις ιδιωτικές κατοικίες. Κάθε οικιακή μονάδα περιελάμβανε τους δικούς της χώρους μπάνιου και

κουζίνας, καθώς και ηλεκτρική κουζίνα και δεξαμενή αποθήκευσης ζεστού νερού.

Αφήνοντας επί μέρους την παραδοσιακή, ιδιωματική γλώσσα του έργου,<sup>3</sup> το βασικό στοιχείο του οικισμού Freidorf ήταν η προσπάθεια έκφρασης του Meyer της κοινωνικής αρμονίας του κοινοτικού βίου μέσω των αρχιτεκτονικών κινήσεων του. Στο προαναφερθέν άρθρο (“Die Siedlung Freidorf: Erbaut durch Hannes Meyer, Basel”), ήταν άμεσος και συνεπής ως προς τις προθέσεις του: ο όρος «αρμονία» εμφανιζόταν όχι μόνο σε σχέση με τα αρχιτεκτονικά στοιχεία του οικισμού και των ισορροπημένων αναλογιών τους στις διάφορες κλίμακες του έργου, αλλά και αναφορικά με την αρμονική φύση της συνεταιριστικής κοινότητας που αυτά εξέφραζαν. Αυτό το εννοιολογικό μοτίβο -η αντιστοιχία μεταξύ συνθετικής και κοινωνικής δομής- επαναλαμβανόταν στο εν λόγω κείμενο και πλαισιώνει το έργο ως καθοριστικό παράγοντα για την αλλαγή και τον ορισμό του νέου υποκειμένου που ζει στον οικισμό μιας πλήρως συνεταιριστικής οργάνωσης. Η «ομοφωνία των κατοίκων» αντηχούσε σε όλες τις αρχιτεκτονικές κλίμακες και εκδοχές, δηλαδή «στην ενότητα των σπιτιών, την ομοιομορφία των χρωμάτων των συγκροτημάτων, και στην αρμονία όλων των μελών των κατοικιών».<sup>4</sup> Αντιστοίχως, η εννοιολογική μεταφορά μεταξύ των «πυλώνων» της κοινότητας και των δομικών «στύλων» ταυτιζόταν στο τρίπτυχο «απλότητα, ισότητα, αλήθεια».<sup>5</sup> Οι έννοιες αυτές μεταφράζονται στον αρχιτεκτονικό χώρο μέσω της επανάληψης των τριών τύπων κατοικιών, δομώντας έτσι μια ενιαία εικόνα των συγκροτημάτων και ολόκληρου του οικισμού, που ταυτόχρονα ισορροπούσε αυτή την επαναληπτικότητα των τυποποιημένων στοιχείων και τύπων με την καθαρή έκφραση της κάθε μονάδας. Η ισότητα των κατοικιών δεν αντικατοπτριζόταν μόνο στην τυποποίηση των αρχών σχεδιασμού και των αρχιτεκτονικών στοιχείων της πρόσοψης αλλά και στο εσωτερικό τους, από την άποψη ότι όλες διέθεταν τις προβλεπόμενες υποδομές ανεξάρτητα από το μέγεθός τους. Ο Meyer συμπύκνωσε την παρουσίαση των συγκροτημάτων σε τέσσερις λέξεις: “υποδειγματικά, κανονικοποιημένα, τυποποιημένα, ηλεκτροδοτημένα”.<sup>6</sup> Τέλος, ο χαρακτήρας αφομοίωσης του συνόλου επεκτεινόταν και στις ενωτικές αποχρώσεις του κόκκινου που αντανακλούσαν τις πολιτικές δεσμεύσεις του Freidorf -ενός χρώματος κόκκινου όχι μονότονου αλλά ευμετάβλητου, η απόχρωση του οποίου, όπως το περιέγραφε ο Meyer, εξαρτιόταν «από την υγρασία και την ομίχλη, το χιόνι, τη βροχή, και τη λάμψη του ήλιου».<sup>7</sup>





Εικόνα 04: Hannes Meyer, Siedlung Freidorf, Βασιλεία, Ελβετία, 1919-1921. Κτίρια κατοικιών.

Πολλές από τις βασικές αρχές που θα ανέπτυξε αργότερα ο Meyer μπορούν να αναχθούν στον σχεδιασμό του οικισμού Freidorf: η επανάληψη της βασικής κατοικίας ως εγγύηση της ισότητας και της μη ιεραρχικής οργάνωσης των μελών της κοινότητας, η μαζική τεχνολογία και η τυποποίηση των μερών ως μια άμεση και ρεαλιστική ενσωμάτωση των μεθόδων παραγωγής στη συνολική αρχιτεκτονική διαδικασία, αλλά κυρίως η βαθιά πεποίθηση στον εκπαιδευτικό χαρακτήρα της αρχιτεκτονικής και την επακόλουθη αναλογία μεταξύ συνθετικών και κοινωνικών αρχών. Σε μια άλλη περίπτωση, ο Meyer ξεκίνησε την παρουσίαση του έργου με τα εξής λόγια:

*Όπως η αεικίνητη πολυμορφία στο σύγχρονο αστικό σκηνικό είναι μια απλή αντανάκλαση της σύγχυσης που προκύπτει από τις αντικρουόμενες προθέσεις του κάθε ξεχωριστού κατοίκου, έτσι και ο σχεδιασμός του οικισμού Freidorf είναι απλά η εξωτερικευμένη έκφραση του εσωτερικού του πνεύματος και η ενσάρκωση του*

συνεταιριστικού επιτεύγματός του. ... Έτσι, οι αυστηρές αρχές της εσωτερικής δομής αντιστοιχούν στο ομοιόμορφα οργανωμένο εξωτερικό, το ομόφωνο πνεύμα των κατοίκων αντικατοπτρίζεται στα ομοιόμορφα σχήματα των σπιτιών, η σύμπνοια των προθέσεων ώστε να επιτευχθεί μια σωστή κοινωνία συνεργασίας αντικατοπτρίζεται στην ομοιογένεια των τύπων και των χρωμάτων των σπιτιών και στην αρμονία των δομικών στοιχείων, και η αλληλέγγυα προοπτική αναπαράγεται από το συνολικό σχέδιο. Μια προσπάθεια συμβολισμού, λοιπόν; Κάτι περισσότερο από αυτό: ένας αγώνας για την αλήθεια. Γιατί η απλότητα, η ισότητα και η ειλικρίνεια που θεμελιώνουν την κοινότητα, θεμελιώνουν επίσης και το κτιριακό έργο.<sup>8</sup>

Επιπροσθέτως, η έκθεση στο *Das Werk* περιελάμβανε ένα από τα πιο χαρακτηριστικά στοιχεία της σκέψης του Meyer, τη χρήση της γλώσσας των μαθηματικών. Έτσι, το Freidorf εκφράστηκε με την απλοποιημένη μορφή (COOP)3: “[Στο Freidorf] τα πάντα είναι Co-op. Co-op σημαίνει συνεργασία. Συνεργασία σημαίνει συνεταιρισμός”.<sup>9</sup>



## DAS THEATER CO-OP

Unter der Leitung des Herrn *B. Jaggi* hat der *Verband schweiz. Konsumvereine (V. S. K.)* in Basel den Weitblick besessen, einem Vorschlage von *Hannes Meyer* folgend, erstmalig den Versuch zu wagen, sich in mimischer Form auf einer Ausstellung vertreten zu lassen. — Statt des üblichen, mehr oder weniger gut aufgeputzten Wustes der Waren und Tabellen, Photos und Modelle, wurde im schweizerischen Stand der *Internationalen Ausstellung des Genossenschaftswesens und der sozialen Wohlfahrtspflege in Gent (15. Juni — 15. September 1924)* eine Kleinbühne eingerichtet, auf welcher durch das Mittel der Pantomime einige Grundsätze des heimischen Genossenschaftswesens zum Ausdruck gelangten. Dieses war der Geburtsakt des Theater Co-op.

Wie sollte es werden? Was konnte es sein? Es musste sich schweren Bedingungen unterwerfen: Einfachheit der Handlung und des Bühnenbildes, der Lichtwirkung und der technischen Einrichtung. Wegfall des Wortes mit Rücksicht auf die zweisprachige belgische Bevölkerung und auf den internationalen Ausstellungsbesucher. Obenan jedoch stand die Nötigung, mit beschränktesten Bühnenmitteln und sprachlos die Idee der Genossenschaft zu umschreiben, deren Gehalt anzudeuten, deren Wohlthat zu beweisen.

Aus der Mannigfaltigkeit schweizerischen Genossenschaftswesens wurden die vier Kernfragen der Arbeit, der Kleidung, der Familie und des Handels herausgegriffen und ins Panto-Mimische übersetzt. So entstanden als „Bilder ohne Worte“ die vier Gebärdenspiele; Ausschnitte aus dem Leben, ohne Einleitung, ohne Steigerung zum Spielschluss, ohne Apotheose, — nur Zustandsschilderungen, ohne Anfang und ohne Ende.

Die Inszenierung durch *Jean-Bard* nützte die neue Möglichkeit des Zusammenspiels menschengrosser Puppen mit dem schauspielenden Menschen. Hier die weder von Gehirn noch Sitte bestimmte Bewegung, dort die von Affekt und Intellekt diktierte Geste. Hier die ungebremste Wahrhaftigkeit des Ausdrucks, dort die gehemmte Aeusserung des Gefühls. Hier Wahrheit, dort Natürlichkeit. Hier Puppe, dort Mensch. Beider Bewegungen unerbittlich reguliert durch die Begleitmusik des Phonographen: Zeitgemässes musizieren alter Volkweisen und neuester Schlager durch den Stahlstift in der rauhen Rille einer rotierenden Hartgummiplatte.

Noch ist unsere wandernde Kleinbühne das unreife Siebenmonatskind seiner Muse. Noch sind Puppen und Dekor — dem Thema entsprechend — allzu naturalistisch. Noch fehlt die einfachste Einfachheit der neuen Form. Was verliert, wenn der Beschauer mitunter voller Fragen den fallenden Vorhang anstarrt. Eine der Vergangenheit zugewandte Einstellung kann nicht Richter sein über dem ungewohnten Ausdruck unsrer Bühne. Diese wendet sich vornehmlich an das Gefühl, nicht an das Gehirn, an das Herz, nicht an den Bildungsgrad des Beschauers. Der Einfache wird ihr gerecht. Das Kind freut sich ihrer. Sie spricht wortlos das Esperanto der Bewegung. Sie trägt Keime wahrer Volkstümlichkeit in sich. — Reklame? Propaganda?? Nein, Volkserziehung, genossenschaftliche und künstlerische!

Wir drei Schweizerkünstler danken es dem V. S. K., dass uns in bewusster Abkehr vom literarischen Theater dieser Versuch einer zeitgemässen Volksbühne ermöglicht wurde.



Εικόνα 05: Hannes Meyer, Θέατρο Co-op, 1924. Πρόγραμμα παραστάσεων στο Συνεργατικό Μέγαρο του Freidorf, 11 και 12 Οκτωβρίου 1924.

Ωστόσο, οι πρώιμες ιδέες του Meyer για αναλογίες στη σύνθεση, χωρική αρμονία, κλπ. υποχώρησαν αμέσως με την ολοκλήρωση του έργου — και μαζί με αυτά και η ιδιωματική, συμβολική ορολογία η οποία έδωσε τη θέση της σε ένα πιο ακριβές, νεωτερικό, επιστημονικό λεξιλόγιο. Τα ιδεώδη της τάξης, ομοφωνίας και ηρεμίας αντικαταστάθηκαν από τα στοιχεία της ασυμφωνίας και της σύγκρουσης που εισχώρησαν από το σημείο αυτό στο έργο του Meyer και αποτέλεσαν τα κεντρικά χαρακτηριστικά της ανάλυσής του για τις σύγχρονες συνθήκες παραγωγής, που στη συνέχεια εκφράστηκαν στο πιο γνωστό κομμάτι της συνεργασίας του με την



## Das Theater CO-OP

Hannes Meyer, Basel & Jean-Bard, Genf.

### Öffentliche Aufführungen

am

Samstag, den 11. Oktober 1924, abends 8 Uhr

Sonntag, den 12. Oktober 1924, nachm. 4 Uhr

Sonntag, den 12. Oktober 1924, abends 8 Uhr

im

### Genossenschaftshaus Freidorf

Schauspieler: Mr. Jean-Bard, Professor am Konservatorium zu Genf.  
M<sup>me</sup> Jean-Bard.

Puppenspieler: Hannes Meyer, Freidorf-Basel.

## PROGRAMM

1. Die Arbeit, Gebärdenspiel.
2. Jean Co-op, Bilderparade.
3. Die Kleidung, Gebärdenspiel.

PAUSE.

4. Der Traum, Gebärdenspiel.
5. Das Freidorf, Bilderparade.
6. Der Handel, Gebärdenspiel.

**EINTRITTSPREISE:** Reservierte Plätze à Fr. 1.50;  
Unreservierte Plätze à Fr. 1.—; Kinder halbe Preise.

**Billet-Vorverkauf** im Laden und in der Wirtschaft Freidorf, sowie in folgenden Filialen des A. C. V. beider Basel: Steinvorstadt, Klarstrasse, Froburgstrasse, Rufacherstrasse, Grenzacherstrasse, Holderstrasse, Muttenz, Pratteln.

Letzte Tramverbindungen Linie 12 a. 14: Freidorf ab 22<sup>15</sup>, 22<sup>30</sup>, 22<sup>45</sup>, 23<sup>15</sup>, 23<sup>30</sup>.

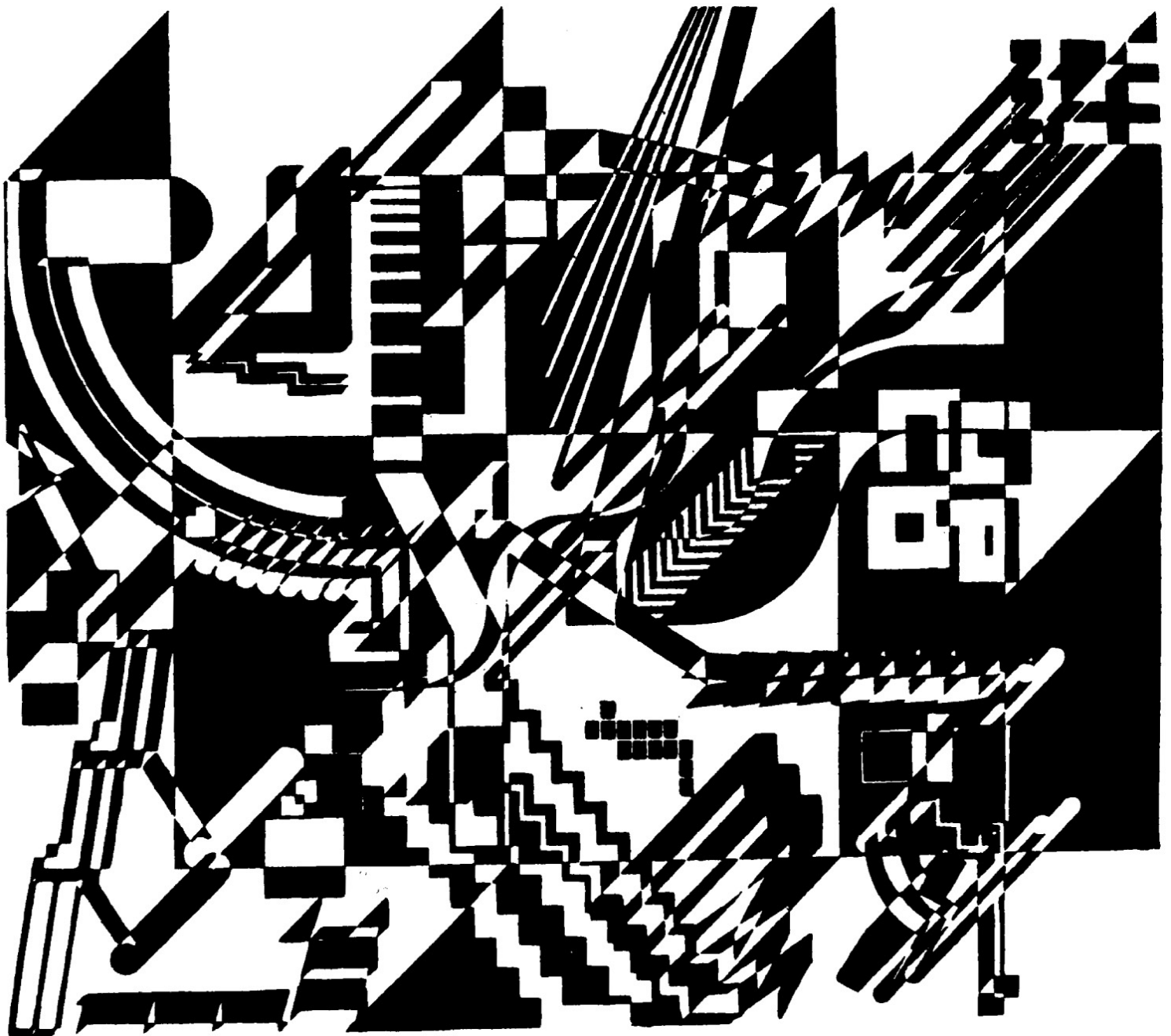


Ελβετική Συνεταιριστική Ένωση, στην *Coop Series* (Συνεταιριστική Σειρά). Η σειρά αναπτύχθηκε στις αρχές της δεκαετίας του '20 (1923-1926) και περιελάμβανε τον σχεδιασμό πολύ διαφορετικών αντικειμένων και μέσων -από τυποποιημένα προϊόντα συνεταιριστικής παραγωγής και εργασίας έως αφηρημένα, μονοχρωματικά γραφιστικά, φωτογραφίες βασισμένες σε καθαρές γεωμετρικές φόρμες που εκφράζουν την επιστημονικοποίηση και μηχανοποίηση της νέας εποχής, καθώς και εναλλακτικούς πειραματισμούς όπως η συνεργασία με το θεατρικό ζεύγος Bard που γέννησε μια σειρά συνεταιριστικών θεατρικών έργων. Για τον Meyer, τα αντικείμενα της *Coop Series* αντανακλούσαν με ακρίβεια το πνεύμα της εποχής του, και μαζί τον χαρακτήρα και τις δυνατότητες της μαζικής, τεχνολογικής, τυποποιημένης κοινωνίας, όπως αυτή είχε ήδη καθιερωθεί στις αρχές του 20ού αιώνα.

Η επιτυχία του δεύτερου κύκλου συνεργασίας με τη VSK, όπως αυτή εκφράστηκε με την *Coop Series*, καθώς και η «επικηρυγμένη» μορφολογία και λεξιλόγιο του Freidorf, δεν πρέπει να μας αποτρέπουν από τη μελέτη του πρώιμου αυτού παραδείγματος του έργου του Meyer. Η αξία του συνεταιριστικού οικισμού στο Freidorf έγκειται στην πολυεπίπεδη σκέψη που γέννησε το έργο -στη συνεργασία μεταξύ του Meyer και του Jaeggi που οργάνωσαν με λεπτομέρεια τις μορφές ζωής σε αυτόν. Η αρχιτεκτονική όρισε τόσο τη συλλογική οργάνωση και τις σχέσεις μεταξύ των μελών του συνεταιρισμού όσο και τον τρόπο κατοίκησης, με την ενσωμάτωση υποδομών αιχμής στις μονάδες κατοικιών, τις ιδιοκτησιακές σχέσεις, κτλ. Η αρχιτεκτονική όμως υποβοηθήθηκε στην περίπτωση αυτή και από μια σειρά συγκεκριμένων πρωτοκόλλων, τα οποία καθόριζαν τις μορφές συλλογικής οργάνωσης των μελών εντός του Freidorf, αλλά όριζαν και τον τρόπο με τον οποίο η ίδια η αρχιτεκτονική «κατοικείται».



Εικόνα 06: Hannes Meyer, Βιτρίνα Co-op. Η πρώτη Βιτρίνα στο περίπτερο της Ελβετικής Συνεταιριστικής Ένωσης στη Διεθνή Έκθεση Συνεταιρισμών και Κοινωνικών Έργων στο Ghent, Βέλγιο, 1924.



Εικόνα 07: Hannes Meyer, Λινοτυπία Co-op. Δοκιμή νο.3, εμπνευσμένη από τη δεύτερη Βιτρίνα στο Freidorf, 1924/1925.

Εισαγωγική εικόνα: Εικόνα 03: Hannes Meyer, Siedlung Freidorf, Βασιλεία, Ελβετία, 1919-1921. Κτίρια κατοικιών.

### Παραπομπές

<sup>1</sup> Το άρθρο αυτό αποτελεί μέρος ενός κεφαλαίου του Διδακτορικού μου, που ολοκληρώθηκε στην Architectural Association το 2016, υπό τη επίβλεψη της Μαρίνας Λαθούρη. Μεγάλο μέρος της βιβλιογραφικής έρευνας και της συγκέντρωσης του οπτικού υλικού πραγματοποιήθηκε στα αρχεία και τις συλλογές του Canadian Centre for Architecture (CCA) το οποίο επισκέφτηκα το 2014 ως διδακτορική υπότροφος.

<sup>2</sup> Hannes Meyer, "Die Siedlung Freidorf: Erbaut durch Hannes Meyer, Basel," in *Das Werk* 12/2 (1925): 40-51.

<sup>3</sup> Σχεδόν μια δεκαετία αργότερα, ο Meyer έγραψε στο κείμενο «Πώς δουλεύω» ("How I work") για τις πρώιμες αρχιτεκτονικές του επιρροές: «Στην ηλικία των 27, όταν ήμουν απασχολημένος με τον σχεδιασμό προτάσεων μεγάλης κλίμακας γερμανικών βιομηχανικών συμφερόντων, περνούσα τον ελεύθερο χρόνο μου σχεδιάζοντας κατόψεις του Palladio σε 30 φύλλα χαρτιού συγκεκριμένων διαστάσεων (420/594) στη ίδια κλίμακα. Αυτή η δουλειά του Palladio με ώθησε να σχεδιάσω το πρώτο μου σύνολο κατοικιών, τον οικισμό Freidorf (κατασκευασμένο μεταξύ 1919-1921), βασισμένος σε ένα σύστημα που αποκαλύπτει τις βασικές σχεδιαστικές αρχές σε όλες τις κλίμακές του. Βάσει του συστήματος αυτού, όλοι οι εξωτερικοί χώροι (πλατείες, δρόμοι,

αυλές) και όλοι οι δημόσιοι εσωτερικοί χώροι (σχολείο, εστιατόριο, κατάστημα, χώροι συνεδριάσεων) αναπτύχθηκαν πάνω σε ένα μοτίβο που θα γινόταν αντιληπτό από τους κατοίκους ως τη χωρική αρμονία της αναλογίας.» Claude Schnaidt, "Introduction," in Hannes Meyer: Bauten, Projekte und Schriften - Buildings, Projects and Writings, ed. Claude Schnaidt (London: Alec Tiranti Ltd., 1965), 19 and 21. Γερμανικό πρωτότυπο: Hannes Meyer, "Wie ich arbeite," in Architektura CCCP 6 (Moscow, 1933).

<sup>4</sup> Hannes Meyer, "Die Siedlung Freidorf: Erbaut durch Hannes Meyer, Basel," 49. (Η μετάφραση στα ελληνικά από το κείμενο του Hannes Meyer, "Die Siedlung Freidorf", έγιναν από τη συγγραφέα.)

<sup>5</sup> Στο ίδιο.

<sup>6</sup> Στο ίδιο.

<sup>7</sup> Στο ίδιο.

<sup>8</sup> Hannes Meyer, "Freidorf Housing Estate, near Basel, 1919-1921," in Hannes Meyer: Bauten, Projekte und Schriften, 5.

<sup>9</sup> Hannes Meyer, "Die Siedlung Freidorf: Erbaut durch Hannes Meyer, Basel," 42.